

УДК 811.581.11

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.2.2022.274927>

О. Є. Федічев

Київський національний лінгвістичний університет, Україна

e-mail: oleksandr.fedichev@knlu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1053-9504>

СЕМІОТИЗАЦІЯ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ В КИТАЙСЬКОМОВНОМУ ДИПЛОМАТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Abstract

The article attempts to apply the methods of critical discourse research proposed by T. A. van Dijk to analyze the position of the Chinese side regarding the aggression of the Russian Federation against Ukraine, declared by senior officials of the People's Republic of China in the period from the beginning of the large-scale invasion on February 24, 2022 to the end of August, 2022. The structural, lexical-semantic and pragmatic aspects of the texts of the relevant documents posted on the official Internet resources of the state authorities of the People's Republic of China are analyzed, taking into account the current international political context, the actual interests of China in the global and regional dimensions, through the prism of which it is considered appropriate to see, in particular, official Beijing's rhetoric regarding possible ways to achieve peace. The author conducted a detailed analysis of the texts of the official statements of the President of the People's Republic of China Xi Jinping, the Minister of Foreign Affairs of China Wang Yi, the Chairman of the Committee on Foreign Affairs of the Central Committee of the Communist Party of China Yang Jiechi, as well as messages on the official Internet resources of the state authorities of the People's Republic of China about their negotiations with foreign partners, where the issue of the war in Ukraine was raised.

Based on the results of the analysis of fragments of the discourse, taking into account the current geopolitical context, the key discursive goals that the Chinese side is most likely trying to achieve are determined, namely: positive self-presentation of China as a peace-loving state, which, moreover, steadfastly adheres to the norms and principles of international law against the background of creating a negative the image of Western countries, first of all, its key geopolitical competitor – the USA – as states that contribute to the escalation of war for the sake of achieving their own geopolitical goals, an attempt to neutralize the negative image of the Russian Federation by promoting theses about the “historical causes” of the conflict as a justification for the fact of aggression.

Key words: discourse, diplomatic discourse, critical discourse analysis, discursive strategies, modern Chinese.

Анотація

У статті здійснено спробу застосування запропонованих Т. ван Дейком методик критичних дискурсивних досліджень для здійснення аналізу декларованої вищими посадовими особами Китайської Народної Республіки позиції китайської сторони щодо агресії Російської Федерації проти України в період від початку широкомасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р. до кінця серпня 2022 р. Проаналізовано структурні, лексико-семантичні та прагматичні аспекти текстів відповідних документів, розміщених на офіційних інтернет-ресурсах органів державної влади КНР з урахуванням поточного міжнародно-політичного контексту, фактичних інтересів Китаю в глобальному та регіональному вимірах, крізь призму яких доцільно розглядати, зокрема, й риторичку офіційного Пекіна щодо можливих шляхів досягнення миру. Здійснено детальний аналіз текстів офіційних заяв голови КНР Сі Цзіньпіна, міністра закордонних справ Китаю Ван Ї, голови Комітету із закордонних справ Центрального комітету Комуністичної партії Китаю Ян Цзєчи, а також повідомлень на офіційних інтернет-ресурсах органів державної влади КНР про їхні переговори з іноземними партнерами, де порушувалося питання війни в Україні.

За результатами проведеного аналізу фрагментів дискурсу з урахуванням поточного геополітичного контексту визначено ключові дискурсивні цілі, які, найімовірніше, прагне досягти

китайська сторона, а саме: позитивна самопрезентація Китаю як миролюбної держави, що до того ж неухильно дотримується норм і принципів міжнародного права на тлі створення негативного образу західних країн, зокрема свого ключового геополітичного конкурента – США, як держав, що сприяють ескалації війни заради досягнення власних геополітичних цілей, спроба нейтралізації негативного образу РФ шляхом просування тез про “історичні причини” конфлікту як виправдання факту агресії.

Ключові слова: дискурс, дипломатичний дискурс, критичний дискурс-аналіз, дискурсивні стратегії, сучасна китайська мова.

Вступ. Становлення когнітивно-дискурсивної парадигми в сучасній науці зробило дискурс об’єктом уваги не лише лінгвістів, а й філософів, психологів, літературознавців, етнографів, фахівців зі штучного інтелекту. Поняття “дискурс” сьогодні належить до найуживаніших термінів, однак наразі лінгвісти не дійшли остаточної згоди щодо його трактування, також наявні різні підходи щодо класифікації дискурсу (Ван Дейк, 2000; Фуко, 1996; Бацевич, 2004; Карасик, 2002; Schiffrin, 1994).

При характеристиці того чи того типу інституційного дискурсу доцільно говорити не про можливість чи неможливість його виділення, а про доцільність дослідження конкретного типу дискурсу з огляду на актуальність відповідного соціального явища / суспільної інституції для певного соціуму (чи для людства взагалі) в конкретний історичний період. Враховуючи важливу роль дипломатії та міжнародної політики в житті держави і суспільства, а також зумовлене розвитком сучасних інформаційних технологій зростання частки і ролі публічних форматів дипломатії виокремлення дипломатичного дискурсу як окремого типу є логічним. Особливо це стосується дипломатичних дискурсів мовами держав, які відіграють помітну роль на міжнародній арені. Таким чином, дослідження китайськомовного дипломатичного дискурсу важливе для глибшого розуміння завдань, принципів і методів китайської дипломатії, що допоможе ефективнішому захисту інтересів держави у відносинах із Китаєм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виокремлення дипломатичного дискурсу як окремого типу можливе на основі соціолінгвістичної класифікації дискурсу, запропонованої В. І. Карасиком (2002, с. 199). На сучасному етапі досліджень не вироблено загальноприйнятого визначення терміна “дипломатичний дискурс”. Погоджуємось із визначенням О. В. Пономаренко (2014), яка розуміє дипломатичний дискурс як комплексне комунікативне явище, що має статус окремого виду дискурсу й охоплює всю палітру мовленнєвих інтеракцій (актів) дипломатів, реалізується в усній і письмовій формах, регламентується жорсткими рамками як загальних (міжнародних), так і етноспецифічних правил, наявних історичних традицій, риторико-стилістичних норм, а також має власні характерні риси.

В останні десятиліття з подальшою інтенсифікацією міжнародних контактів не лише на офіційному рівні, підвищенням суспільно-політичної значущості міжнародних відносин зацікавленість і потреба у вивченні діяльності дипломатів дедалі частіше виявляється не лише у вузькопрофесійній площині, але й у лінгвістиці. Це спричинилося до активізації досліджень у сфері мови та мовлення дипломатії та міжнародних відносин як в Україні, так і за кордоном.

Н. Поліщук аналізує наявну лексику, джерела формування й шляхи поповнення лексики тільки дипломатичних документів УНР і ЗУНР (Пономаренко, 2014). Досить докладний опис мовних формул у текстах дипломатичної тематики сучасної української мови викладено в дисертації О. М. Мацько (2001). Автор реферує до досліджуваного явища як до “дипломатичного підстилю” офіційного-

ділового стилю, “дипломатичного мовлення”, “дипломатичного спілкування”, “дипломатичного дискурсу”, остаточно надавши перевагу першому визначенню (там само). Натомість В. О. Соболев (2007), вивчаючи праці Пилипа Орлика та надаючи власне тлумачення поняттю “дискурс” у його історичному розвитку та в ширшому розумінні, вживає термін “дипломатичний дискурс”. Цієї ж думки дотримується і Р. В. Поворознюк (2014), аналізуючи особливості перекладу протокольних промов як жанру дипломатичного дискурсу. Н. Є. Кащичин (2016) вважає, що дипломатичний дискурс “є окремим типом дискурсу, проте він інтегрує ознаки інших дискурсів і, запозичуючи у них ефективні засоби, формує власну систему характерних ознак”. На думку дослідниці, з огляду на певні ознаки дипломатичний дискурс має багато спільного із суспільно-політичним та юридичним дискурсами: за ознакою прескриптивності та термінологічності дипломатичний дискурс співвідноситься з юридичним, за ознакою аргументативності – з політичними концептами, за комунікативною метою – із суспільно-політичним.

На сьогодні в Україні найбільш активно розвиваються дослідження українськомовного та англійськомовного дипломатичного дискурсу. Так, Н. Є. Кащичин (2014, 2019) досліджує різні аспекти сучасного англійськомовного дипломатичного дискурсу як особливості проявів тих чи інших дискурсивних категорій, наприклад, таких на перший погляд непритаманних дипломатичній комунікації, як емотивність та експресивність, так і специфіку функціонування окремих жанрів сучасного англійськомовного дипломатичного дискурсу та дипломатичної термінології. В. Б. Скрябіна (2018) досліджує лінгвістичні аспекти персуазивності в дипломатичному дискурсі. Ю. В. Судус (2018) висвітлює шляхи реалізації стратегії дискредитації опонента в сучасному англійськомовному дипломатичному дискурсі.

Дослідження китайськомовного дипломатичного дискурсу найактивніше розвиваються в Китаї, у пострадянському просторі, а також у країнах Заходу. При Чженчжоуському університеті функціонує Китайська академія досліджень дипломатичного дискурсу, яка спеціалізується на аналізі дипломатичних документів різних жанрів та промов китайських високопосадовців із міжнародної тематики. Натомість ґрунтовні дослідження сучасного китайськомовного дипломатичного дискурсу в українській науці наразі перебувають на початковому етапі свого розвитку.

Наше дослідження покликане за допомогою методики критичного дискурс-аналізу дослідити висловлювання та заяви офіційних осіб КНР щодо російської агресії в Україні, виявити ключові дискурсивні стратегії, які застосовуються в цих заявах, а також, з урахуванням широкого контексту, зробити аргументовані припущення щодо основних цілей і завдань, які при цьому прагне реалізувати китайська дипломатія.

Мета статті – дискурс-аналіз висловлювань та заяв офіційних осіб КНР щодо російської агресії в Україні.

Завдання статті: 1) охарактеризувати критичний дискурс-аналіз як методику дискурсивних досліджень; 2) проаналізувати зміст заяв офіційних осіб КНР щодо російської агресії в Україні після 24 лютого 2022 р.; 3) виявити ключові дискурсивні стратегії, які реалізуються в цих заявах.

Методи дослідження полягають у комплексному поєднанні синтаксичного, лексичного, морфологічного, семантико-прагматичного аналізу вербального аспекту дискурсу з аналізом широкого геополітичного контексту, а також, виходячи із специфіки методу критичного дискурс-аналізу, висловлення власної позиції щодо окремих проблем.

Виклад основного матеріалу. Запропонована Т. А. ван Дейком методика критичного дискурс-аналізу являє собою комплексне міждисциплінарне дослідження, метою якого є характеристика політичного, масмедійного, дипломатичного та інших публічних типів та жанрів дискурсу не лише як вербального об'єкта, а і як форми контекстуальної взаємодії. Дискурс розглядається як соціальна практика, тип комунікації у відповідному соціальному, культурному, історичному чи політичному контексті. Із цієї причини важливими є не лише лінгвістичні аспекти досліджуваного фрагмента дискурсу, його вербальний вияв, а й контекст: статусно-рольові, індивідуально-психологічні та ментальні характеристики учасників, їхні погляди та цілі; час, місце та обставини, за яких відбувається відповідна дискурсивна подія.

Критичні дискурсивні дослідження насамперед фокусуються на таких системах і структурах дискурсу, які можуть змінюватися залежно від соціальних умов вживання мови, наприклад, вживання тих чи інших лексичних одиниць варіюється залежно від контексту та цілей адресанта, можуть бути спрямовані на досягнення певних соціальних наслідків дискурсу, зокрема, впливати на переконання реципієнтів та їхні дії. Ці аспекти можуть включати вибір авторами дискурсу лексичних одиниць, синтаксичних структур, риторичних фігур, мовленнєвих актів, ввічливих зворотів, в усному дискурсі також інтонації, темпу і гучності мовлення, жестів та міміки, у письмовому дискурсі – особливості кольору, шрифту, розміру, розташування тексту, наявність та особливості візуальних символів, які супроводжують текстову інформацію (фото, малюнки, відео, посилання), у мультимедійному дискурсі – специфіка комбінування перелічених характеристик.

Ще однією властивістю критичних дискурсивних досліджень є наявність у дослідника особистої позиції щодо соціально-політичних аспектів предмета дослідження та в обов'язковості її експліцитного вираження, при чому ця позиція зазвичай не може полягати в цілковитій згоді з домінуючими в досліджуваному дискурсі наративами.

Від початку повномасштабної агресії РФ проти України 24 лютого 2022 року Україна та відновлення миру в Україні стало одним із найактуальніших питань глобального порядку денного, особливо в країнах Заходу. Натомість, навіть без застосування спеціальних методик наукового дослідження очевидно, що домінуючі в китайськомовному дипломатичному та масмедійному дискурсі наративи свідчать про значну відмінність точки зору офіційного Пекіна від позиції переважної більшості найпотужніших країн світу. Частина експертів у сфері міжнародних відносин уважають, що керівництво КНР було впевнене (або навіть отримало відповідні запевнення від російської сторони), що протистояння триватиме недовго, оскільки Україна швидко здасться. Не маючи надійної інформації, яка б могла чітко підтвердити чи спростувати це припущення, констатуємо наявність контекстних дискурсивних фактів, які можуть трактуватися як непряме його підтвердження: на відміну від більшості дипломатичних представництв західних держав в Україні, які ще до початку повномасштабної агресії закликали своїх громадян залишити територію України та евакуюватися самі, Посольство Китаю в Україні та МЗС КНР 24 лютого вперше оприлюднило офіційну заяву, якою закликали громадян КНР, які перебували в Україні, “уважно стежити за розвитком ситуації на місцях, посилити пильність, вжити заходів для гарантування власної безпеки”, оскільки 乌克兰局势发生重大变化, 安全形势复杂严峻 “у ситуації в Україні відбулися значні зміни, безпекова ситуація складна”. Очевидно, це свідчить про те, що масштаб бойових дій став для китайської сторони несподіванкою, незважаючи не лише на відкриті та відверті прогнози західних спецслужб, а й на практичні кроки, здійснені

дипломатами західних держав. Утім, завданням цього дослідження є вивчення втілення цих подій у китайськомовному дипломатичному дискурсі, а не з'ясування ступеня достовірності припущення про завчасну поінформованість Китаю щодо конкретних планів російської сторони.

На другий день вторгнення, 25 лютого, китайська сторона сформулювала свою офіційну позицію, яка була озвучена міністром закордонних справ КНР Ван Ї під час його телефонних розмов з Високим представником Європейського Союзу із закордонних справ та політики безпеки, міністром закордонних справ Великої Британії та Радником Президента Франції. Як зазначається у відповідному повідомленні на офіційному сайті МЗС КНР, ці телефонні розмови відбулися “应约” – “за домовленістю; на запрошення”. Ця дискурсивна формула в китайськомовному дипломатичному дискурсі вказує, що певна подія відбулася за ініціативою іншої сторони, тобто в цьому випадку ініціаторами переговорів були саме європейські високопосадовці. На нашу думку, це може свідчити про прагнення ЄС та ключових європейських держав залучити Китай, який є важливим світовим геополітичним гравцем і має значний вплив на РФ, до спільного пошуку шляхів припинення російської агресії проти України, їхню готовність вести переговори з Китаєм для досягнення цієї мети та впевненість у здатності КНР здійснити ефективний вплив на позицію та дії Росії.

Відповідно до розміщеної на офіційному сайті МЗС КНР інформації, позиція Китаю стосовно російської агресії проти України на момент її початку містила п'ять пунктів. Спробуємо за допомогою методик критичного аналізу дискурсу розглянути їхній вербальний вияв, з'ясувати явний та прихований зміст.

Загалом увесь текст заяви справляє враження такого, що має подвійний сенс, причому ці обидва сенси, майже ніколи не збігаючись, а нерідко прямо суперечачи один одному, існують паралельно і реально відображають позицію китайської сторони в усій її складності, багатогранності та неоднозначності.

1. 中方主张尊重和保障各国的主权和领土完整, 切实遵守联合国宪章宗旨和原则。这一立场是一贯的, 也是明确的, 在乌克兰问题上同样适用。 “Китай виступає за повагу та гарантування суверенітету і територіальної цілісності всіх держав, неухильно дотримується цілей та принципів Статуту ООН. Ця позиція є послідовною і чіткою, застосовується так само й щодо українського питання”.

У цій фразі виявляється дискурсивна стратегія позитивної самопрезентації: Китай позиціонує себе як держава, що поважає міжнародне право та ключові принципи міжнародних відносин. Наголошується, що ця позиція не змінна та стосується всіх інших держав, зокрема України. У наведеній на перший погляд стандартній протокольній фразі насправді також міститься низка дискурсивних натяків, змістових нашарувань, які помітні фахівцям, обізнаних із контекстом та специфікою дипломатичної мови: вислів 这一立场是一贯的 “Ця позиція є послідовною (незмінною)” містить дискурсивний натяк на те, що окремі держави, на переконання КНР, недостатньо послідовні в дотриманні принципу поваги до суверенітету і територіальної цілісності Китаю, що виявляється насамперед у наявності контактів між цими державами і Тайванем, визнання суверенітету КНР, що є вкрай чутливе для Пекіна питання. У такий спосіб китайська сторона не лише зайвий раз акцентує увагу на цьому важливому для себе питанні, але й готує для себе ґрунт для відкидання можливих докорів у недостатньо дієвій підтримці України. У подальшому, як можна буде побачити, офіційний Пекін чіткіше артикулюватиме цю позицію. Вживання у фразі 在乌克兰问题上同样适用 “ [Ця позиція] застосовується так само й щодо українського питання”, яка демонструє визнання Китаєм суверенітету та

територіальної цілісності України, лексеми 同样 “так само” дискурсивно деакцентує увагу з проблеми російської агресії проти України, вказуючи, що Китай не бачить це питання як щось виняткове, ставлячи Україну, яка потерпає від збройної агресії, в один ряд з усіма іншими державами. Можна припустити, що таким чином офіційний Пекін намагається додатково дистанціюватися від українського питання, ускладнюючи партнерам шлях до залучення КНР до вирішення кризи.

2. 中方倡导共同、综合、合作、可持续的安全观。认为一国的安全不能以损害他国安全为代价，地区安全更不能以强化甚至扩张军事集团来保障。冷战思维应当彻底摒弃。各国的合理安全关切应予尊重。在北约连续五轮东扩情况下，俄罗斯在安全方面的正当诉求理应得到重视和妥善解决。“Китай відстоює спільну, комплексну, кооперативну й сталу концепцію безпеки”.

Вживанням на початку фрази лексичних одиниць із чіткою позитивною конотацією共同 “спільний”, 综合 “комплексний”, 合作 “співпраця, кооперативний, заснований на співпраці” та 可持续 “сталий” (англ. “sustainable”) МЗС КНР прагне досягти дискурсивної мети позитивної самопрезентації Китаю як держави, метою якої є досягнення стабільного і довготривалого миру та безпеки. Водночас, якщо враховувати актуальний контекст, то 共同 “спільний” можна розуміти як “такий, що не виключає жодну державу, зокрема, КНР та РФ”, 综合 “комплексний” як “такий, що враховує інтереси всіх держав, включаючи КНР та РФ”, 合作 “співпраця, кооперативний, заснований на співпраці” як “такий, де не конфліктують, а співпрацюють з РФ”, а 可持续 “сталий” як “розрахований на тривалий час, а не залежний від ситуації в цей момент”. Іншими словами, враховуючи контекст міжнародно-політичної ситуації та позиції ключових акторів міжнародних відносин, цю фразу можна трактувати так: “Китай виступає за таку концепцію глобальної безпеки, у розбудові якої брали б участь усі держави, яка б враховувала інтереси всіх держав і яка б працювала на забезпечення глобальної стабільності протягом тривалого часу без огляду на тимчасові ситуації”. Так Китай прагне продемонструвати необхідність залучення до розв’язання питання всіх зацікавлених сторін, намагаючись перевести дискусію на “вищий” рівень, де обговорюється комплексна концепція сталої безпеки, а не конкретний конфлікт.

认为一国的安全不能以损害他国安全为代价，地区安全更不能以强化甚至扩张军事集团来保障。“Уважаємо, що безпека однієї держави не може бути гарантована за рахунок завдання шкоди інтересам інших держав, а регіональна безпека тим більше не може бути забезпечена посиленням, а тим більше розширенням військових блоків”.

Якщо спершу початкову частину фрази можна трактувати на користь українських інтересів: “Росія не має права гарантувати власну безпеку, завдаючи шкоду безпеці України”, то друга частина, у якій згадується “посилення і розширення військових блоків”, чітко вказує, що саме має на увазі китайська сторона: “Безпеці Росії було завдано шкоди розширенням НАТО на схід, що, на думку Китаю, неприпустимо і не сприяє безпеці в Європі”. У такий спосіб офіційний Пекін дискурсивними засобами виправдовує збройну агресію Росії проти України, використовуючи наративи, запозичені з офіційної російської риторики та користується нагодою для звинувачення НАТО на чолі із США, що є головним геополітичним суперником КНР, у провокації російської агресії. Водночас у своїй заяві МЗС КНР уникає прямого називання учасників міжнародних відносин, уживаючи замість назви РФ 他国 “інші держави”, 地区安全 “регіональна безпека” замість “європейська безпека”, 军事集团 “військові блоки” замість “НАТО”. Саме вживання дискурсивної формули 军事集团 “військові блоки”, яка в китайськомовному дипломатичному дискурсі постійно має

чітко виражену негативну конотацію і використовується майже завжди на позначення НАТО, є ключовим дискурсивним маркером, який дає ключ до розуміння основного змісту, головного сигналу, користуючись поширеним у сучасному медійному дискурсі висловом “ключового меседжу” цього фрагмента заяви.

Далі МЗС КНР конкретизує свою позицію: 冷战思维应当彻底摒弃。各国的合理安全关切应予尊重 “Логіка холодної війни має бути повністю відкинута. Розумні безпекові занепокоєння всіх держав необхідно поважати”.

Як і в попередньому фрагменті, перша фраза може трактуватися і як “Росія має відкинути мислення холодної війни та не сприймати євроатлантичні прагнення України як загрозу власній безпеці”, і як “США та їхні західні союзники повинні відкинути логіку холодної війни, а відтак не лише не прагнути розширити сфери свого впливу в Європі, а й не розглядати інші держави насамперед РФ та КНР як своїх геополітичних суперників”. Так само, як і в попередньому фрагменті, друга фраза конкретизує, визначає геополітичну спрямованість першої, прозоро натякаючи на російський наратив про загрозу розширення НАТО безпеці РФ, хоча тут знову вживаються евфемізми 各国 “різні держави/усі держави” замість “РФ”, а агресивна позиція Росії називається 合理安全关切 “розумні безпекові занепокоєння”.

Якщо всі попередні фрагменти заяви не містять прямих вказівок на конкретні країни, а відтак, запропонована інтерпретація може бути піддана сумніву, то наступна фраза є максимально чіткою: 在北约连续五轮东扩情况下，俄罗斯在安全方面的正当诉求理应得到重视和妥善解决 “Після п’яти поспіль раундів розширення НАТО на схід справедливі вимоги Росії у сфері безпеки мають поважатися та бути належним чином вирішені”. Як уже було зазначено, ця фраза настільки чітко визначає позицію китайської сторони, що її додатковий детальний аналіз не вбачається необхідним. Лише зазначимо, що “безпекові вимоги” Росії, зокрема, “демільтаризація і денацифікація України”, тобто юридичне обмеження потужності збройних сил та зміна керівництва України, юридичне визнання Україною (а відтак і іншими державами) суверенітету РФ над Кримом, визнання Україною “незалежності ЛНР і ДНР” у кордонах Донецької і Луганської областей, а також “повернення НАТО на кордон 1997 року” характеризуються офіційним Пекіном як “справедливі вимоги”. Окремо звертаємо увагу, що в другому пункті заяви МЗС КНР з українського питання жодного разу не згадується назва держави Україна, що, на нашу думку, може трактуватися щонайменше як додаткове підтвердження того, що Китай намагається перевести дискусію на “вищий” рівень, дискурсивно виводячи Україну та російську агресію проти неї з контексту обговорення глобальної безпеки між ключовими геополітичними гравцями: США, КНР, ЄС та РФ.

3. 中方一直关注乌克兰问题的演变，目前的局势是我们不愿看到的。当务之急是各方保持必要克制，避免乌克兰现地事态继续恶化甚至走向失控。平民的生命财产安全应当得到有效保障，尤其要防止出现大规模人道主义危机。“Китайська сторона на постійній основі відстежує розвиток українського питання. Станом на зараз ситуація є такою, якою ми б не хотіли її бачити”.

Як держава, що позиціонує себе як така, що “виступає за повагу та гарантування суверенітету і територіальної цілісності всіх держав, неухильно дотримується цілей та принципів Статуту ООН” (пряма цитата пункту 1 цієї заяви), КНР, очевидно, не має іншої опції, як засудити збройний конфлікт, проте знову ж таки намагається максимально пом’якшити формулювання, уникаючи як прямо називати те, що відбувається в Україні, війною (战争), агресією (侵略), чи хоча б конфліктом (冲突), так і вказувати на винуватця цих подій, вживаючи натомість евфемізми 演变 “перебіг, розвиток [ситуації]” та 局势 “ситуація, обстановка”, а для характеристики

свого ставлення до російської агресії вживає одну з найм'якших дипломатичних дискурсивних формул висловлення невдоволення 不愿看到 “не хотіла б бачити”, незрівнянно м'якшу, ніж навіть славнозвісне “глибоке занепокоєння”.

当务之急是各方保持必要克制，避免乌克兰现地事态继续恶化甚至走向失控。“Невідкладним завданням є зберігання всіма сторонами необхідної стриманості, уникнення подальшого погіршення ситуації в Україні та навіть виходу її з-під контролю”. Знову можемо констатувати незмінну тенденцію: якщо початкові фрази і попередніх, і цього фрагмента заяви мають позитивно-нейтральний характер, переслідуючи мету позитивної презентації Китаю як конструктивного, миролюбного та справедливого учасника міжнародних відносин, то подальше розгортання дискурсу спрямоване на більш чи менш завуальовану підтримку російської сторони, спроби виправдання її агресивних дій. Так, у представленому фрагменті зазначено, що各方 “усі сторони” мають 保持克制 “зберігати стриманість”. Дискурсивним об'єднанням 各方 “усі сторони”, на нашу думку, китайська сторона дискурсивними засобами урівнює агресора (РФ) і жертву агресії (Україна), а заклик 保持必要克制 “зберігати необхідну стриманість” можна розцінювати як заклик до західних партнерів України не застосовувати заходів протидії російській агресії і навіть як заклик до України не чинити спротив, щоб 避免乌克兰现地事态继续恶化甚至走向失控 “уникнути подальшого погіршення ситуації в Україні та навіть виходу її з-під контролю”. Зміст останнього фрагмента навіть дозволяє зробити припущення, що станом на 25 лютого, коли розгорталось повномасштабне вторгнення російських військ на територію України, російські війська здійснювали численні ракетні удари по цивільній інфраструктурі нашої держави, Китай не вважав ситуацію в Україні такою, що вийшла з-під контролю.

平民的生命财产安全应当得到有效保障，尤其要防止出现大规模人道主义危机。“Безпека життя та майна цивільних громадян має отримати ефективний захист, абсолютно необхідно не допустити великомасштабної гуманітарної катастрофи”. Акцент на захисті цінностей гуманізму має на меті як дискурсивно підкреслити позитивний імідж Китаю як держави, що насамперед турбується про “звичайних людей” в усьому світі, так і умисно зміщує акцент із необхідності захистити суверенітет незалежної держави, через порушення якого і з'явилася загроза життю і майну цивільних. Також у заяві МЗС КНР не зазначено, що цивільні громадяни саме України і саме через незаконні агресивні дії військових РФ опинилися в стані небезпеки та перед загрозою гуманітарної кризи.

Таким чином, у третьому пункті своєї заяви МЗС КНР знову прагне досягти дискурсивними засобами двох основних цілей: підкреслити свій позитивний імідж як учасника міжнародних відносин, максимально намагаючись при цьому якщо не прямо виправдати дії Росії, то уникаючи прямої не те, що критики, а навіть констатації факту агресивних дій РФ.

4. 中方支持和鼓励一切有利于和平解决乌克兰危机的外交努力。“Китайська сторона підтримує та заохочує всі дипломатичні зусилля, які сприятимуть мирному розв'язанню української кризи”.

Зазначена фраза, безсумнівно, має на меті позитивну презентацію КНР як конструктивного учасника міжнародних відносин, який завжди виступає за мирне розв'язання конфлікту. Застосовуються стандартні для дипломатії дискурсивні формули: 和平解决危机 “дипломатичне розв'язання кризи”, 外交努力 “дипломатичні зусилля”, дієслова з позитивною конотацією 支持 “підтримувати” і 鼓励 “заохочувати”. Водночас той факт, що збройна агресія РФ проти України названа 乌克兰危机 “українською кризою”, на нашу думку, може свідчити також

про реалізацію китайською стороною дискурсивної мети деакцентуації агресивних дій російської сторони, а вживання іменника 危机 “криза” – про намагання дискурсивними засобами применшити ступінь напруженості ситуації.

中方欢迎俄罗斯和乌克兰尽快举行直接对话谈判。“Китайська сторона вітатиме якнайскоріше проведення прямого діалогу та переговорів між Росією та Україною”. Ця фраза конкретизує зміст попередньої, позиція Китаю висловлена чітко й однозначно. Разом з тим, як і в деяких попередніх фрагментах заяви, дискурсивно деакцентується відмінність ролі кожної із сторін-учасників конфлікту.

乌克兰问题的演变有着复杂历史经纬。“Українське питання має складну історію розвитку”. Не вказуючи на це прямим текстом, китайська сторона наведеною фразою фактично визнає наявність певних поважних та об’єктивних причин агресивних дій Росії, створюючи підґрунтя для їх виправдання, ставлячи під сумнів беззастережність принципу непорушності кордонів держав у цьому конкретному випадку.

乌克兰应当成为东西方沟通的桥梁，而不应沦为大国对抗的前沿。“Україна має стати мостом між Заходом і Сходом, а не перетворитися в передову протистояння між великими державами”. У цій тезі досить відкрито висловлені ключові складові позицій, з яких виходить Китай при формуванні своєї позиції та плануванні дій стосовно російсько-української війни. По-перше, чітко артикульоване бачення Китаєм ролі та місця України: “місток між Заходом і Сходом”, що прямо суперечить європейським та євроатлантичним прагненням України. По-друге, знаходить лінгвальний вияв бачення Китаєм учасників конфлікту: Україна виставляється не жертвою агресії однієї з великих держав (традиційно в китайському дипломатичному дискурсі статус “великих держав” мають США, РФ і сам Китай), а як “передній край” протистояння між США та РФ, Україна дискурсивно десуб’єктивізується. Для дискурсивного посилення позитивних аспектів бачення МЗС КНР ролі та місця України вживаються лексичні одиниці з позитивною конотацією 桥梁 “міст; зв’язувальна ланка”, 沟通 “контакт; контактувати”, 成为 “ставати”, натомість у другій частині фрази вжито дієслово 沦为 “перетворитися на”, яке позначає лише негативні перетворення.

中方也支持欧方与俄罗斯就欧洲安全问题进行平等对话，秉持安全不可分割理念，最终形成平衡、有效、可持续的欧洲安全机制。“Китай також підтримує проведення рівноправного діалогу між Європою і Росією на основі ідеї неподільності безпеки, щоб у кінцевому підсумку сформувавши збалансований, ефективний і сталий механізм європейської безпеки”.

Метою цього висловлювання є дискурсивне виключення США як конструктивного учасника можливого шляху розв’язання проблеми, натомість європейським країнам пропонується виробити механізм європейської безпеки спільно з РФ як рівноправним партнером, причому цей механізм має бути “збалансований”, що в цьому контексті означає врахування інтересів Росії. Натомість про інтереси України в контексті європейської безпеки не згадується взагалі.

5. 中方认为联合国安理会应当为解决乌克兰问题发挥建设性作用，要以地区和平稳定为重，以各国普遍安全为重。“Китайська сторона вважає, що Рада Безпеки ООН має відіграти конструктивну роль у розв’язанні українського питання, [причому] необхідно виходити з інтересів миру і стабільності в регіоні та безпеки всіх держав”.

Як і в попередніх фрагментах, початкова теза є позитивно-нейтральною, досягається дискурсивна мета позитивної самопрезентації як конструктивного члена Ради Безпеки ООН, який турбується про глобальний та регіональний мир.

安理会采取的行动应当给紧张局势降温而不是火上浇油，应当有利于推动外交解决而不是使局势进一步升级。“Дії Ради Безпеки ООН повинні сприяти деескалації

ситуації, а не доливати олії до вогню, сприяти дипломатичному розв'язанню [конфлікту], а не призвести до подальшої ескалації”. Наступна фраза конкретизує, що саме має на увазі китайська сторона під діями, що “підливають олії до вогню”: 鉴此, 中方历来不赞成安理会决议动辄引用授权动武和制裁的第七章. “З огляду на це, китайська сторона ніколи не схвалювала використання з будь-якого приводу Глави 7, що передбачає застосування зброї та санкцій”. Остання фраза містить низку дипломатичних термінів, що потребують додаткового роз'яснення. Зокрема, під第七章 “Глава 7” мається на увазі Глава VII Статуту ООН “Дії щодо загроз миру, порушень миру та актів агресії”, яка регламентує, зокрема, у яких випадках і яким чином ООН може 动武和制裁 “вдатися до військових і санкційних заходів” для запобігання і/або припинення збройної агресії. На початку фрази вжито характерну для текстів дипломатичної тематики дискурсивну формулу 鉴此 “з огляду на це”, яка походить із давньокитайської писемної мови веньянь, рідко вживається в текстах інших стилів та тематики. Вживання дискурсивної формули 历来 “здавна; ніколи не” має на меті з одного боку, наголосити на історично миролюбній позиції Китаю, який справді завжди виступає за розв'язання всіх міжнародних конфліктів шляхом переговорів, з іншого боку, виправдати цим протидію китайської сторони застосуванню міжнародним співтовариством жорстких дій проти Росії. Вживання дискурсивної формули 动辄 “з усілякого приводу”, яка має виражену негативну конотацію і демонструє впевненість мовця в тому, що насправді для певних дій немає достатнього приводу, також, на нашу думку, переслідує дві цілі: по-перше, завуальовано звинуватити західні держави в надмірній схильності до застосування силових та санкційних методів у розв'язанні міжнародних конфліктів; по-друге, дискурсивно применшити серйозність ситуації, щоб, зрештою, і максимально захистити Росію на рівні ООН, і продемонструвати свою конструктивну й миролюбну позицію.

Під час телефонної розмов із міністром закордонних України Д. Кулебою очільник китайського зовнішньополітичного відомства Ван Ї, з одного боку, визнає, що Китай 始终主张尊重各国的主权和领土完整 “завжди незмінно дотримується принципу поваги до суверенітету і територіальної цілісності усіх держав”. Водночас він наголошує, що 中方始终认为, 一国安全不能以损害他国安全为代价, 地区安全不能以扩张军事集团来实现 “Китай завжди вважав, що безпека однієї країни не може гарантуватися шляхом нанесення шкоди безпеці інших держав, регіональна безпека не може реалізовуватися шляхом розширення військових альянсів”.

Таким чином, з одного боку, реалізується дискурсивна стратегія позитивної самопрезентації Китаю як країни, що неухильно виконує всі свої міжнародні зобов'язання, з іншого боку, вербальними засобами здійснюється зміщення акцентів із російської агресії проти України як конкретної серйозної проблеми, що потребує негайних і рішучих заходів для розв'язання, на загальний глобальний контекст. До того ж китайський дипломат намагається реалізувати одразу кілька цілей: по-перше, виставити США і НАТО винуватцями конфлікту; по-друге, виправдати російську агресію, змальовуючи Росію як сторону, що захищається від “військового альянсу”, який “шкодить її безпековим інтересам”.

Усі зазначені дискурсивні цілі поєднує пропозиція, висловлена Ван Ї: 中方呼吁乌俄通过谈判找到解决问题的办法, 支持国际上一切有利于政治解决的建设性努力 “Китайська сторона закликає Україну та Росію шляхом переговорів знайти спосіб розв'язання проблеми, підтримує всі конструктивні зусилля міжнародної спільноти, що сприяють політичному розв'язанню конфлікту”. Таким чином, Китай фактично закликає Україну, яка на момент початку війни мала надзвичайно слабкі переговорні

позиції, погодитися на вимоги Росії, а міжнародну спільноту – не чинити спротив агресивним діям Росії проти України та дочекатися юридичного закріплення капітуляції України. Крім того, реалізується дискурсивна стратегія прирівнення жертви до агресора, відповідальність за розв’язання конфлікту пропонується покласти на обох його учасників однаковою мірою.

У подальших своїх заявах офіційні особи КНР продовжують відстоювати зазначені позиції, неодноразово вдаючись до нових, нерідко – більш різких і прямих дискурсивних форм аргументації. Зокрема, 7 березня 2022 р. міністр закордонних справ КНР охарактеризував позицію Китаю як 客观公正 “об’єктивну та справедливу” і наголосив, що Китай 根据事情本身的是非曲直独立自主地作出判断、表明主张 “робить висновки та висловлює позицію незалежно і самостійно відповідно до реального стану речей”. Отже, дипломат намагається одночасно досягти таких цілей: позитивно презентувати Китай як справедливу і самодостатню державу; виставити протилежну позицію інших країн як політично заангажовану або ж як таку, що прийнята під тиском; непрямо виправдати російську агресію, оскільки позиція країн, які її рішуче засуджують, не справедлива та заангажована.

Далі Ван Ї розкриває, чому саме Китай займає таку позицію, зазначаючи, що 乌克兰局势发展到今天, 原因错综复杂 “причини того, чому українська ситуація сьогодні стала саме такою, складні і заплутані”, а тому 解决复杂问题, 需要的是冷静和理性, 而不是火上浇油、激化矛盾 “при розв’язанні складних проблем необхідні холоднокрівність і розум, а не підливання олії до вогню”. На нашу думку, метою цієї фрази є реалізація дискурсивних стратегій позитивної самопрезентації: Китай виступає за розумне розв’язання проблеми, а не її ескалацію; позитивної презентації союзника: причини конфлікту складні, тому звинувачувати лише Росію є занадто спрощеним підходом; негативної презентації опонентів: ті, хто має інший погляд, не бачать проблему в усій її складності, не виявляють стриманості, сприяють ескалації конфлікту.

Під час розмови з радником Президента США з безпекових питань Дж. Салліваном найбільш високопоставлений китайський дипломат, член Політбюро ЦК КПК, голова Комітету із закордонних справ ЦК КПК Ян Цзечи в черговий раз підтвердив згадані позиції офіційного Пекіна, при цьому вперше публічно висловив невдоволення китайської сторони розвитком подій: 乌克兰局势走到今天这一步, 是中方不愿看到的 “Те, що ситуація в Україні дійшла до сьогоднішнього стану, Китай не хотів би бачити”. Таким чином, китайський високопосадовець у максимально м’якій формі висловив невдоволення китайської сторони загостренням конфлікту та неможливістю швидкого відновлення миру. Утім, окремі дипломати також припускають, що невдоволення Китаю стосується не того, що конфлікт взагалі має місце, а того, що РФ припустилася помилок у попередніх розрахунках і їй не вдалося швидко досягти своїх цілей в Україні.

У черговий раз повторивши майже дослівно наведені вище тези міністра закордонних справ про конструктивну та відповідальну позицію КНР, Ян Цзечи окремо наголосив, що 中方致力于劝和促谈 “Китайська сторона докладает зусиль до відновлення миру та сприяння переговорам”, зазначив, що 国际社会应共同支持俄乌和谈尽快取得实质性成果 “міжнародна спільнота повинна докласти зусиль, щоб мирні переговори між РФ та Україною якомога скоріше досягли реальних результатів”. Дипломат також акцентував увагу на необхідності 保护平民, 防止出现大规模人道主义危机 “захистити мирне населення, запобігти гуманітарній кризі великого масштабу”. Звернення до цих аргументів актуалізує ті самі дискурсивні стратегії, зокрема позитивну презентацію себе як держави, яка виступає за мир,

справедливість та гуманізм. Водночас, якщо брати до уваги контекст висловлювань, стає очевидним, що тут насамперед реалізується стратегія деакцентуації негативної ролі Росії як агресора, з вини якого і виникла “ситуація, якої Китай не волів би бачити”, дії якого становлять загрозу миру та стабільності, створили загрозу життю мирного населення та спричинили масштабну гуманітарну кризу, а відтак було б логічно саме агресора спонукати до відновлення порушеного ним миру та припинення дій, що створюють небезпеку в усіх аспектах – від загрози життю мирним громадянам до регіонального та глобального виміру, а саме цього китайські офіційні особи в своїх заявах послідовно уникають.

При цьому, реагуючи на побоювання американської сторони щодо можливої надання Китаєм Росії військової допомоги чи підтримки з уникненням впливу санкцій, Ян Цзечи не намагався підшукувати максимально м’які та дипломатичні формулювання: 中方坚决反对任何散布不实信息、歪曲抹黑中方立场的言行 “Китай рішуче виступає проти розповсюдження будь-якої неправдивої інформації та висловлювань, що викривлюють та очорняють позицію китайської сторони”. Ужита дискурсивна формула 坚决反对 “рішуче виступати проти; рішуче протестувати” в дипломатичному дискурсі є маркером найвищого ступеня незгоди та незадоволення. Крім того, висловлювання, проти яких виступає китайська сторона, прямо характеризуються як 不实 “неправдиві”. Натомість щодо самої агресії Росії проти України, внаслідок якої на момент зустрічі (14 березня) загинуло багато мирних українців, китайською стороною вжито дуже м’яку дискурсивну формулу 不愿看到 “не хотіла б бачити”.

31 березня очільник МЗС КНР Ван Ї загалом підтвердив попередньо озвучені китайською стороною позиції. Водночас окремі його висловлювання вбачаємо за доцільне розглянути докладніше. Так, головний китайський дипломат назвав переговори “єдиним виходом”: 对话谈判是唯一出路, відкидаючи, таким чином, будь-які інші засоби розв’язання конфлікту, включаючи санкційний та інший тиск на Росію. Розвиваючи раніше озвучені думки про причини конфлікту та позиції інших країн, Ван Ї виступив проти 冷战思维回潮 “повернення мислення в категоріях часів холодної війни”, 阵营对立 “блокового протистояння” та 将中小国家推上地缘博弈前线 “виставлення малих і середніх держав на передній край геополітичного протистояння”. Очевидним є посилення антиамериканської та антинаївської риторики, у межах якої Китай намагається виставити винуватцями конфлікту не Росію, а США і НАТО, які використовують Україну як засіб у своїй геополітичній боротьбі. У такий спосіб реалізується дискурсивна стратегія негативної презентації США й інших держав-учасниць НАТО як винуватців конфлікту, як тих, хто використовує інші країни як засіб задоволення власних інтересів та намагається повернутися до минулого, замість того, щоб спільно будувати мирне майбутнє без блокового протистояння, як це пропонує Китай. Також реалізується дискурсивна стратегія деакцентуації негативної ролі Росії, відвернення уваги від її агресивних дій, виправдання таких дій намірами захиститися від посягань агресивних “військових блоків” на свої 正当合理关切 “обґрунтовані та справедливі занепокоєння”, які Китай прямо закликає поважати.

Крім того, Ван Ї закликав 维护各国正当权益 “захищати справедливі інтереси всіх держав”, наголосивши, що Китай 反对没有国际法依据的单边制裁 “виступає проти застосування санкцій в односторонньому порядку та не маючи на те міжнародно-правових підстав”. Далі керівник китайського зовнішньополітичного відомства пояснює цю позицію необхідністю 维护国际产业链供应链 “захистити міжнародні виробничі та логістичні ланцюжки”, щоб 避免损害各国正常经贸往来和人民生活

“уникнути нанесення шкоди міжнародним торговельним зв’язкам та життю людей”. Фактично цю позицію китайської сторони можна розглядати як заклик заради збереження добробуту інших держав, не в останню чергу самого Китаю, який є найбільшим учасником “виробничих ланцюжків” і найбільшим користувачем “ланцюжків постачання” (КНР посідає перше місце у світі за обсягом виробництва товарів та за обсягом експорту товарів), пожертвувати суверенітетом, територіальною цілісністю та життями людей України.

Після того, як переговорний процес між Росією та Україною був поставлений на паузу, китайські високопосадовці та дипломати значно рідше коментують перебіг конфлікту, утім основні позиції та меседжі залишилися незмінними, риторика навіть стала більш прямолінійною, що загалом є дискурсивним маркером негативного ставлення китайської сторони до розвитку подій. Наприклад, під час зустрічі міністрів закордонних справ країн БРІКС (Бразилія, Росія, Індія, Китай, ПАР), Ван Ї зазначив, що 输送武器换不来乌克兰的和平, 制裁施压解不开欧洲安全困境 “постачання зброї не повернуть мир в Україну, а санкційний тиск не розв’яже проблему безпеки в Європі”. Цією тезою китайська сторона намагається протиставити інтереси європейських держав та США, переконуючи європейців не постачати Україні зброю.

7 липня 2022 року під час засідання міністрів закордонних справ країн G 20 Ван Ї, у черговий раз наголосивши на неприпустимості “риторики холодної війни й блокового протистояння”, звинуватив 一些国家 “окремі держави”, зрозуміло, маючи на увазі, передусім США, у 搞双重标准 “застосуванні подвійних стандартів”, що виявляється в тому, що вони 在乌克兰问题上强调主权原则, 但在台湾问题上却不断挑战中国的主权和一个中国原则 “наголошують на [необхідності дотримання] принципу [непорушення] суверенітету щодо України, проте щодо тайванського питання постійно кидають виклик суверенітету Китаю та принципу єдиного Китаю” (Принцип єдиного Китаю полягає у визнанні іноземними державами суверенітету КНР над островом Тайвань як необхідної передумови для встановлення дипломатичних відносин з КНР). Цією заявою офіційний Пекін уперше прямо поєднав питання України й Тайваню, намагаючись відкинути звинувачення західних держав у недостатніх зусиллях щодо протидії російській агресії в Україні шляхом висунення звинувачень у відповідь, дискурсивно ставлячи таким чином під сумнів моральне право країн Заходу дорікати Китаю за занадто проросійські позиції. Останнім часом, із загостренням Тайванського питання, особливо під час та після візиту спікера Палати представників Конгресу США на Тайвань, Китай активно експлуатує риторичну ув’язування тайванського й українського питання, наголошуючи при цьому на їхній принциповій відмінності, оскільки Тайвань є невіддільною частиною КНР.

Крім того, Ван Ї активізував антисанкційну риторичну, прямо звинувативши “окремі держави” у використанні 以乌克兰危机为借口 “українського питання як приводу” для 对中国等其他国家滥施单边制裁 “зловживання односторонніми санкціями проти Китаю та інших держав”. Вжито лексичну одиницю з вкрай негативною конотацією 滥施 “зловживати” замість нейтрального 实施 “застосовувати”, яке зазвичай вживається з іменником 制裁 “санкції”, для риторичного посилення негативної конотації вжито прикметник 单边 “односторонні”. Далі прямо зазначається, що такі дії є 既不正当, 也不合法 “як несправедливими, так і незаконними”, вживання звороту 既不..., 也不... 既不..., 也不... “і не... , і не...” здійснено для посилення емоційного ефекту. Також зазначається, що такі дії 导致了乌克兰危机的复杂化和扩大化 “призвели до ускладнення та розширення української кризи”. Отже, реалізується маніпулятивна дискурсивна стратегія: дискурсивними засобами провина за затягування війни та негативні економічні наслідки від санкцій, спрямованих на протидію агресору

покладається не на агресора, який розпочав агресивну війну, після чого як вимушений захід були застосовані санкції, а на тих, хто застосував санкції.

Здійснений аналіз низки наведених та інших документів дає підстави припустити, що загалом для тих, хто не повною мірою обізнаний із контекстом, позиція Китаю має максимально конструктивний вигляд: дискурсивно акцентуються такі її позитивні аспекти, як неухильне дотримання принципів міжнародних відносин і норм міжнародного права, традиційна миролюбність, конструктивність, прагнення розв'язувати конфлікти лише шляхом переговорів, справедливість. Водночас, з огляду на контекст, очевидним стає також прагнення Китаю використати конфлікт РФ з Україною для щонайменше додаткової критики, а як максимум – по-перше, для послаблення позицій свого головного геополітичного суперника – США, а по-друге, не даючи явного приводу для прямих звинувачень у підігруванні Росії, максимально завадити реалізації намірів західних держав, насамперед США та Великої Британії, використати механізм Ради Безпеки ООН для протидії російській агресії та допомоги Україні.

Підсумовуючи викладене, вбачається за доцільне виокремити ключові позиції, які, на нашу думку, прагне донести до широкого загалу китайська сторона, оприлюднюючи зазначені заяви:

- Китай неухильно дотримується ключових норм та принципів міжнародного права, відтак Китай є відповідальним учасником міжнародних відносин;

- Китай виступає за розв'язання конфлікту між РФ та Україною шляхом переговорів, що ідентично позиції КНР щодо розв'язання інших міжнародних конфліктів, відтак Китай є миролюбною державою та демонструє послідовність у своїй політиці;

- конфлікт між РФ та Україною має складну історію, тому: по-перше, провина РФ не є очевидною, по-друге, інтереси РФ мають бути враховані;

- інтереси РФ були порушені США та НАТО, коли НАТО розширювалося на схід, тому провина за російську агресію лежить на США та НАТО щонайменше так само, як і на РФ;

- Китай заперечує проти застосування санкцій щодо РФ, оскільки це, по-перше, шкодить інтересам інших держав, по-друге, не сприяє мирному врегулюванню питання;

- постачання західними країнами Україні зброї не сприяє мирному розв'язанню конфлікту;

- Китай розглядає антиросійські санкції як такі, що шкодять інтересам Китаю і не сприяють мирному розв'язанню конфлікту;

- Китай розглядає Україну не як частину західного світу.

На нашу думку, саме остання теза, безпосередньо озвучена міністром закордонних справ КНР у перший день війни, є визначальною при формуванні позиції Китаю щодо України взагалі, зокрема й щодо війни РФ проти України. Досвід практичної роботи свідчить, що Китай до останнього часу не був готовий розглядати Україну як частину західного світу, що виявлялося у всіх аспектах побудови Китаєм відносин із нашою державою. Окремо вважаємо за доцільне звернути увагу на те, що в жодній своїй заяві Китай не коментує ані позицію, ані інтереси України як безпосереднього учасника конфлікту. На нашу думку, у такий спосіб офіційний Пекін прагне не лише виставити агресію РФ проти України як конфлікт Росії із країнами Заходу на чолі зі США, де територія та народ України виступають лише як засіб та плацдарм, а й дискурсивними засобами деакцентувати статус України як жертви агресії, яка відповідно до норм міжнародного права має право на захист суверенітету й територіальної цілісності будь-якими методами, включаючи збройний спротив. Крім

того, можна припустити, що шляхом замовчування у своїх заявах Китай намагається відвернути увагу від того факту, що Україна теж є незалежною державою, членом ООН, суверенітет і територіальну цілісність якої КНР не лише офіційно визнав, а й зобов'язався гарантувати як ядерна держава, але з певних причин, продиктованих геополітичним протистоянням зі США, Китай вбачає за можливе “не помічати” суб'єктності України, говорячи в контексті війни в Україні лише про “необхідність врахування інтересів Росії”, які були порушені “постійним розширенням на схід військових блоків” та неприпустимість “одностороннього застосування санкцій у порушення норм міжнародного права”.

Водночас, не зважаючи на очевидно антизахідний характер саме риторики офіційного Пекіна щодо російської агресії проти України, важливо брати до уваги, що дипломатичний дискурс і дипломатична діяльність загалом абсолютно не обмежуються виключно публічними заявами китайських посадовців. Значна частина дипломатичної взаємодії Китаю з Україною, РФ, США та іншими зацікавленими сторонами щодо російської агресії в Україні, по-перше, не є публічною, а по-друге, містить не лише вербальні, а й військові, військово-технічні, економічні, фінансові, юридичні та інші дії. Тому для повного й об'єктивного дослідження ролі КНР у розв'язанні питання відновлення миру в Україні необхідні ґрунтовні дослідження не тільки лінгвістів, а й політологів-міжнародників, економістів, фахівців із військово-політичних питань тощо, які охоплюватимуть не лише публічну інформацію і не лише аналіз вербальної риторики. На нашу думку, такий аналіз можна буде зробити після завершення щонайменше гарячої фази протистояння.

Висновки і перспективи подальших досліджень. За результатами проведеного критичного дискурсивного дослідження було систематизовано основні дискурсивні засоби та стратегії, які китайські дипломати застосовують для відстоювання власної позиції щодо агресії РФ проти України, з урахуванням поточного геополітичного контексту зроблено аргументовані припущення про ключові позиції Китаю стосовно причин та шляхів розв'язання конфлікту, а також цілі, які Китай прагне при цьому реалізувати. Перспектива наших подальших розробок полягає в продовженні досліджень китайськомовного дипломатичного дискурсу для більш системного та докладного опису зовнішньополітичних цілей КНР та вербальних засобів їхньої реалізації.

ЛІТЕРАТУРА

- Бацевич, Ф. С. (2004). *Основи комунікативної лінгвістики*. К.: Академія, 344 с.
- Ван Дейк, Т. А. (2013). *Дискурс и власть: Репрезентация доминирования в языке и коммуникации*. М.: Либроком, 340 с.
- Ван Дейк, Т. А. (2000). *Язык. Познание. Коммуникация*. Благовещенск: БГК им. И. А. Бодуэна де Куртенэ, 300 с.
- Загнітко, А. П. (2008). *Основи дискурсології*. Донецьк: ДонНУ, 194 с.
- Карасик, В. И. (2002). *Языковой круг: личность, концепты, дискурс*. Волгоград: Перемена, 331 с.
- Кацишин, Н. Є. (2014). Експресивність термінів англomовного дипломатичного дискурсу. *Наукові записки Ніжин. держ. ун- ту ім. М. Гоголя. Сер.: Філологічні науки*, 2, 93–98.
- Кацишин, Н. Є. (2016). До проблеми виокремлення дипломатичного дискурсу. *Science and Education a New Dimension. Philology*, IV(21), 72–75.
- Мацько, О. М. (2001). Мовні формули у дипломатичних текстах сучасної української мови (функціонально-стилістичний аналіз): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 “Українська мова”. Київ, 19 с.

- Пазинич О. М. (2001). Функціонально-структурні особливості текстів дипломатичного листування: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15 "Загальне мовознавство". Київ, 16 с.
- Поворозніук, Р. В. (2004). Лінгвокультурологічні особливості протокольних промов у оригіналі та перекладі (на матеріалі українських та американських текстів): дис. канд. філол. наук: 10.02.16 "Перекладознавство". Київ, 229 с.
- Пономаренко, О. (2014). Інтердискурсивність як провідна риса дипломатичного дискурсу (на матеріалі виступів экс-міністра закордонних справ Італії Дж. Терці ді Сант-Агата на ІХ конференції послів у Римі). *Вісник Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія*, 1, 30–35.
- Скрябіна, В. Б. (2018). Лінгвістичні аспекти персуазивності в дипломатичному дискурсі. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти: збірник наукових праць*, 2, 265 – 274.
- Судус, Ю. В. (2018). Мовленнєві тактики реалізації стратегії дискредитації в англomовному дипломатичному дискурсі: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 "Германські мови"; Запоріжжя, 21 с.
- Фуко, М. (1996). *Археологія знання: Пер. с фр. / Общ. ред. Б. Левченко*. Київ, 208 с.
- Шевченко, І. С. (2005). *Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен*. Харків: Константа.
- Schiffirin, D. (1994). *Approaches to Discourse*. Oxford; Cambridge, MA, 470 s.
- 钟含春, 范武邱. (2018). 习近平外交话语风格特点及传译研究. *上海翻译*, 3, 46–51.

REFERENCES

- Batsevych, F. S. (2004). *Osnovy komunikativnoyi lingvistyky*. Kyiv: Academia, 344.
- Van Dijk, T. A. (2013). *Diskurs i vlast: Representatsia dominirovania v yazykie I kommunikatsii*. Moskva.: Librocom, 340.
- Van Dijk, T. A. (2000). *Iazyk. Poznaniye. Kommunikatsiya*. Blagovieschensk: BGK im. I. A. Boduena de Kurtene, 300.
- Zagnitko, A. P. (2008). *Osnovy diskursologii*. Donetsk: DonNU, 194.
- Karasik, V. I. (2002). *Iazykovoі krug: lichnost, kontsepty, diskurs*. Volgograd: Peremena, 331.
- Kaschyshyn, N. Ye. (2014). Ekspresivnist terminiv anglomovnogo diplomaticnogo diskursu. Ekspresivnist terminiv anglomovnogo diplomaticnogo diskursu. *Naukovi zapysky Nizhyn. Derzh. Un-tu im. M. Gogolia. Ser.: Filologichni nauki*, 2, 93–98.
- Kaschyshyn, N. Ye. (2016). Do problemy viokremlennia diplomaticnogo diskursu. *Science and Education a New Dimension. Philology*, IV(21), 72–75.
- Matsko, O. M. (2001). Movni formuly u diplomaticnyh tekstah suchasnoi ukrayinskoyi movy (funktsionalno-stylistychnyi analiz): avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk: 10.02.01 "Українська мова"; Kyiv, 19.
- Pazynych O. M. (2001). Funktsionalno-struktturni osoblivosti tekstiv diplomaticnogo listuvannia: Функціонально-структурні особливості текстів дипломатичного листування: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk: 10.02.15 "Zagalne movoznavstvo"; Kyiv, 16.
- Povorozniuk, R. V. (2004). Ligvokulturologichni osoblivosti protokolnih promov u originali ta perekladi (na materialі ukrayinskyh ta amerikanskyh tekstiv): dys. kand. filol. nauk: 10.02.16 "Perekladoznavstvo"; Kyiv, 229.
- Ponomarenko, O. (2014). Interdiskursivnist yak providna risa diplomaticnogo discoursu (na materialі vystupiv eks-Ministra zakordonnyh sprav Italii Dzh. Tertsy di Sant-Agata na IX Konferencii Posliv u Rimi). *Visnik Kyiv nats. Un-tu imeni Tarasa Shevchenka. Inozemna Filologiya*, 1, 30–35.

- Skriabina, V. B. (2018). Lingvistichni aspekty persuazivnosti v diplomatichnomu diskursi. *Mizhnarodni vidnosyny: teoretyko-praktychni aspekty: zbirnyk naukovykh prats*, 2, 265 – 274.
- Sudus, Yu. V. (2018). Movlennievi taktyky realizatsii strategii diskreditatsii v anglomovnomu diplomatichnomu diskursi: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk: 10.02.04 “Germanski movy”; Zaporizhzhia, 21.
- Fuko, M. (1996). *Arheologiya znania: Per. S fr. / Obsch. red. B. Levchenko*. Kyiv, 208.
- Shevchenko, I. S. (2005). *Discurs yak kognitivno-komunikativnyi fenomen*. Kharkiv: Konstanta.
- Schiffirin, D. (1994). *Approaches to Discourse*. Oxford; Cambridge, MA, 470.
- Zhong Hanchun, Fan Wuqu. (2018). Xi Jinping waijiao huayu fengge tedian ji chuanyi yanjiu. *Shanghai Fanyi*, 3, 46-51.

Дата надходження до редакції 05.11.2022
Ухвалено до друку 22.12.2022

Відомості про автора

<p>Федічев Олександр Євгенійович,</p> <p>викладач кафедри китайської філології, аспірант кафедри східної філології, Київський національний лінгвістичний університет e-mail: oleksandr.fedichev@knlu.edu.ua</p>		<p>Сфера наукових інтересів:</p> <p>китайська філологія, дискурс, дипломатія, міжнародні відносини, зовнішня політика Китаю, сучасний китайськомовний дипломатичний дискурс, мовна картина світу китайців</p>
---	---	---